

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักอนาคตนิยมเชื่อว่า อนาคตเป็นเรื่องที่สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ความเชื่อของมนุษย์จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจสามารถควบคุมอนาคตได้ ภายใต้แนวคิด แนวโน้ม และทางเลือกต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต เพื่อเตรียมพร้อมรับมือในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548)

ความก้าวหน้าและการพัฒนาทางเทคโนโลยี ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะก้าวกระโดด จนมีการกล่าวว่า มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงอนาคต ซึ่งการพัฒนาทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงกว้าง รวมทั้งด้านการสื่อสารที่สื่อเกือบทุกประเภทต้องมีการปรับตัวกันอย่างยิ่งใหญ่ว่า รวมทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ด้วย หนังสือพิมพ์เกือบทั่วโลก มีแนวโน้มเริ่มปรับเปลี่ยนเข้าสู่รูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้อ่านสามารถติดตามข่าวสารได้สะดวกและรวดเร็วจากทั่วทุกมุมโลก ทำให้ผู้ให้บริการข่าวของไทยเริ่มหันมาพัฒนารูปแบบ วิธีการ เนื้อหา ตลอดจนการขยายตลาดทางอินเทอร์เน็ต มากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงที่มีเหตุการณ์สำคัญๆที่ประชาชนสนใจติดตามเป็นพิเศษ ทำให้ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์ของไทยส่วนใหญ่ต้องมีเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์เป็นของตัวเอง

สำหรับปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้การนำเสนอข่าวในรูปแบบใหม่นี้เติบโตได้อย่างรวดเร็ว ได้แก่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และการโทรคมนาคม รวมทั้งการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะการแข่งขันทางการตลาดที่ทำให้ราคาคอมพิวเตอร์ มีแนวโน้มปรับตัวลดลง การพัฒนาของอุปกรณ์สื่อสารและสื่ออินเทอร์เน็ตที่ขยายครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้น รวมถึงการพัฒนาในระบบความเร็วในการส่งผ่านข้อมูล และการเติบโตของสื่อโฆษณาออนไลน์ ที่ช่วยสร้างรายได้ให้แก่หนังสือพิมพ์ออนไลน์ ทำให้สามารถให้บริการแก่ผู้อ่านได้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย กอปรกับความต้องการบริโภคข้อมูลข่าวสารของคนรุ่นใหม่ที่มีมากขึ้น

ถึงแม้ว่าความนิยมในสื่อรูปแบบใหม่เริ่มขยายตัวสูงขึ้น อย่างไรก็ตามได้มีการคาดการณ์ไว้ว่า คอมพิวเตอร์โดยเฉพาะโน้ตบุ๊ก หรือเน็ตบุ๊กนั้นจะมีราคาที่ถูกลงและสามารถพกพาได้สะดวก ด้วยการพัฒนาอุปกรณ์ให้บางและเบาลงกว่าเดิมมาก นับเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญให้สื่อต่างๆหันมาให้ความสนใจในการนำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์มากขึ้น ดังนั้น การที่ราคาคอมพิวเตอร์มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง จึงเป็นโอกาสดีที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเริ่มเข้าถึงเทคโนโลยีมากขึ้น จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ทำการสำรวจประชากรไทยในปี 2551 ในจำนวน 18.2 ล้านครัวเรือน มีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตร้อยละ 24.8 และร้อยละ 8.6 ตามลำดับ โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ที่มีสัดส่วนการมีคอมพิวเตอร์ของครัวเรือนสูงที่สุดมากกว่าร้อยละ 50 รองลงมา คือ ภาคกลาง และในภาพรวมของทั้งประเทศ การมีคอมพิวเตอร์และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของครัวเรือนได้ขยายตัวสูงขึ้นกว่าปี 2550 จากจำนวนครัวเรือน 18.1 ล้านครัวเรือน ซึ่งมีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตร้อยละ 20.4 และร้อยละ 7.6 ตามลำดับ (ศูนย์วิจัยกสิกร, 2552)

แม้ว่าหนังสือพิมพ์ได้มีการพัฒนาการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอจากการตีพิมพ์บนกระดาษมาเป็นการนำเสนอแบบออนไลน์นั้น หนังสือพิมพ์ออนไลน์ (Online Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวสารโดยยึดหลักการเสนอข่าวสารตามวัตถุประสงค์เดิม (Re-purpose) ของหนังสือพิมพ์ฉบับที่พิมพ์ปกติบนหน้ากระดาษ ดังนั้นรูปร่างหน้าตาของหนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงไม่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์ปกติไม่ว่าจะเป็นการรายงานข่าว การวิเคราะห์ความคิดเห็นทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ที่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยมีกำหนดระยะเวลา และการนำเสนอข่าวใหม่ๆ ทุกวัน (Bjorner, 1995 อ้างใน สันทัด ทองรินทร์, 2543)

อย่างไรก็ตาม ความโดดเด่นของหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้น ถือได้ว่าไม่มีอุปสรรคด้านระยะทาง การกระจายข้อมูลข่าวสารในเนวราบ มีผลสะท้อนกลับทันทีทันใด สามารถให้ข้อมูลในลักษณะไม่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา นำเสนอโดยใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นนักสื่อสารมวลชน ใช้ต้นทุนในการดำเนินการน้อยกว่าการดำเนินการสื่อสารมวลชนในรูปแบบดั้งเดิม สามารถบริการข้อมูลข่าวสารตอบสนอง เจาะจงผู้ใช้งานได้มากกว่า นำเสนอข้อมูลในระบบเชื่อมโยงแบบยืดหยุ่น ใช้งานได้ไม่เน้นลำดับชั้นของข้อมูล นอกจากนี้ ยังมีผลสะท้อนกลับที่รวดเร็ว และยังเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนการดำเนินการมีความหลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะการรับจ้างโฆษณา เนื้อหาเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545: 323)

จากลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้การนำเสนอเนื้อหาบนเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้นมีลักษณะเฉพาะตัวและโดดเด่น เมื่อเปรียบเทียบกับการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในรูปแบบเดิม ดังนั้น จึงทำให้หนังสือพิมพ์ในฉบับพิมพ์ บนกระดาษ ต้องก้าวเข้าสู่แนวโน้มการปรับเปลี่ยนวิธีบริหาร กระบวนการจัดทำและ รูปแบบการนำเสนอ รวมถึงด้านการตลาด และอาจส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในอนาคต

อย่างไรก็ตามองค์กรสื่อ ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์งานหนังสือพิมพ์ คงไว้ซึ่งคุณค่าและแก่นหลักของงานวารสารศาสตร์ บูรณาการหลอมรวมสื่อเก่าและสื่อใหม่ แทนการทดแทนสื่อดั้งเดิม องค์กรจำเป็นต้องปฏิรูปวิธีการบริหารจัดการ การนำเสนอข่าวและเนื้อหาอื่น พร้อมติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานฝึกฝนทักษะใหม่ๆ คิดใหม่ เพื่อปรับตัวให้กับสถานะของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงควรค่อยเป็นค่อยไป ทั้งการหลอมรวมสื่อที่หลากหลาย (media platform) การปรับโครงสร้างองค์กร (restructure) การปรับนิยามของสื่อใหม่ (redefine) ความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานบนเว็บ (web responsibility) การใช้สื่อให้เต็มศักยภาพ (fullest potential) การใช้ข้อเขียน เสียง และภาพเคลื่อนไหว (text, audio, video) ในลักษณะเสริมกันและกันอย่างกลมกลืน เพื่อสร้างเอกลักษณ์ และความโดดเด่นให้กับกิจการขององค์กรให้สามารถปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กรช่วยให้องค์กรสามารถปฏิบัติตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร ช่วยให้องค์กรดำรงอยู่อย่างสง่างามในวงการวิชาชีพ รับผิดชอบ และช่วยเกื้อกูลประโยชน์แก่หน่วยงานต่างๆ ของสังคม (จินตนา ทองประยูร, 2552)

ทางด้านกระบวนการจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้น ต้องยอมรับว่าเกิดจากกระแสการใช้อินเทอร์เน็ตที่มาแรง ในยุคทศวรรษนี้ แต่หนังสือพิมพ์ออนไลน์จะต้องให้อะไรแก่ผู้อ่านมากกว่าแค่นำเสนอข่าวสารผ่านหน้าจอ ไม่ว่าจะเป็นความเร็ว ยืดหยุ่น ไม่จำกัดพื้นที่ ทำให้การจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์เกิดความหลากหลาย เทคโนโลยีทำให้สามารถกระจายเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้ มากขึ้น เป็นโอกาสที่ดีในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วให้กับประชาชนและ เป็นอีกหนึ่งสื่อทางเลือกของผู้บริโภคได้ (สันทัต ทองรินทร์, 2543)

อย่างไรก็ตาม การก้าวไปของวงการสื่อสารมวลชน องค์กรหนังสือพิมพ์ยังต้องทำงานแบบโปร่งใส และบริหารการตลาดที่เกิดประสิทธิผล สร้างโอกาสสำหรับเฟื่องฟูของกิจการ (newspaper renaissance, open and receptive time) สร้างกลุ่มผู้รับสาร ดึงดูดผู้โฆษณา ปรับปรุง

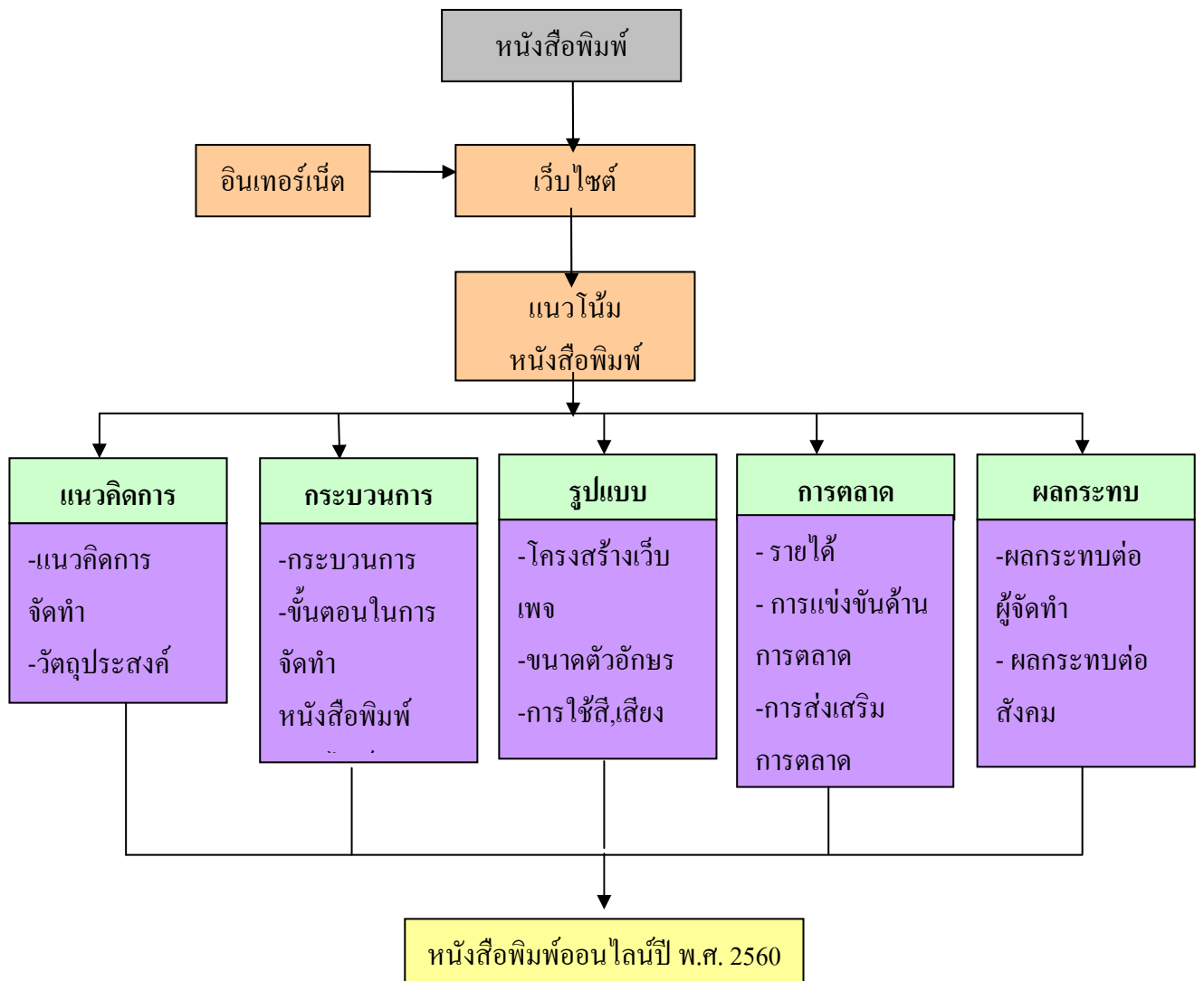
สิริชัย วงษ์สาธิตศาสตร์ (2549: 54) กล่าวว่า ถึงแม้การรายงานข่าวออนไลน์จะมีลักษณะที่โดดเด่น เฉพาะตัว ทั้งในด้านการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างไม่มีขีดจำกัด ผสมผสานรูปแบบการนำเสนอด้วยเทคโนโลยีสื่อประสม รวมทั้งความสามารถที่จะเอาชนะเงื่อนงำทางด้านเวลา และสถานที่เหมือนสื่อดั้งเดิมที่เคยประสบมาก็ตาม หนังสือพิมพ์ออนไลน์ก็มีผลกระทบต่องานของตนเอง และสังคมด้วยเช่นกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้สมควรได้รับการพิจารณา ศึกษา เพื่อหาหนทางรับมือกับการเจริญเติบโตของข่าวออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง และยังสามารถป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต การก้าวกระโดดของหนังสือพิมพ์ จากฉบับพิมพ์บนกระดาษไปสู่การจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ถือว่าเป็นภาพลักษณ์ใหม่ของหนังสือพิมพ์ ที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้อ่านและสังคมแล้ว ยังต้องมีการปรับตัวใหม่ ให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้อย่างเหมาะสม จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการเตรียมพร้อม รวมถึงการฉายภาพอนาคตของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ว่าจะมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยปี พ.ศ. 2560
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวโน้มกระบวนการจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยปี พ.ศ. 2560
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวโน้มรูปแบบการนำเสนอหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยปี พ.ศ. 2560
- 2.4 เพื่อศึกษาแนวโน้มการตลาดหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยปี พ.ศ. 2560
- 2.5 เพื่อศึกษาแนวโน้มผลกระทบทางสังคมของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยปี พ.ศ.

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดการวิจัย ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 การวิจัยนี้ ศึกษาจากนักวิชาการด้านหนังสือพิมพ์ที่มีประสบการณ์การสอนด้านหนังสือพิมพ์จากสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (ฉบับที่มีการพิมพ์บนกระดาษและเผยแพร่แบบหนังสือพิมพ์ออนไลน์)

4.2 การวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่มีการจัดทำเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ของตนเอง

4.3 การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้เทคนิควิธีการสร้างภาพอนาคต (scenario) ซึ่งเป็นเทคนิคในการกำหนดหรือทำนายอนาคต ซึ่งผู้วิจัยใช้รูปแบบอนาคตในรอบทศวรรษ คือ พ.ศ. 2560

4.4 การวิจัยนี้ศึกษาในช่วงเดือน มกราคม ถึงเดือน กันยายน 2553

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 หนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย หมายถึง หนังสือพิมพ์ไทยที่มีการจัดทำและนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในรูปแบบ เว็บไซต์ขององค์กรหนังสือพิมพ์ โดยนำเสนอข่าวและข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ในลักษณะของมัลติมีเดียซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ รวมถึง ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียง ต่อสาธารณชนอย่างทันเหตุการณ์ นอกจากนั้น ลักษณะส่วนใหญ่เป็นการนำข้อมูลข่าวสารจากฉบับที่ตีพิมพ์บนกระดาษมานำเสนอ

5.2 แนวคิดการบริหารหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย หมายถึง แนวนโยบาย วัตถุประสงค์ การจัดโครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่บุคลากร แนวทางการดำเนินงาน ที่กำหนดขึ้นสำหรับการปฏิบัติและการควบคุม การทำงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์

5.3 กระบวนการจัดทำ หมายถึง ขั้นตอนการจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในอนาคต ที่ตอบสนองความต้องการของผู้อ่านมากขึ้น โดยอาจมีการทำงานของหนังสือพิมพ์แบบเดิมหรือไม่ก็ได้และอาจมีการพัฒนาในการเพิ่มเนื้อหา คุณค่าการจัดทำ โดยทีมงานเฉพาะ และเพิ่มความหลากหลายของ รูปแบบและเนื้อหายิ่งขึ้น

5.4 รูปแบบการนำเสนอหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย หมายถึง วิธีการหรือแนวทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางสื่ออินเทอร์เน็ตของเว็บไซต์ข่าวในอนาคตรูปแบบการนำเสนอช่องทางเว็บไซต์ โครงสร้างเว็บเพจ ขนาดตัวอักษร การใช้สี เสียง ภาพ การจัดรูปแบบหน้าเว็บ และรูปแบบการเขียนข่าว ส่วนประกอบต่างๆของหน้าเว็บ

5.5 แนวโน้มการตลาด หมายถึง การขยายช่องทางการตลาดหรือธุรกิจ ควบคู่กับการเพิ่มช่องทางให้ผู้อ่านเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย ขณะเดียวกันก็เป็นช่องทางให้มีการขยายธุรกิจโฆษณามากขึ้น เป็นประโยชน์ที่เอื้อต่อกัน มีการประชาสัมพันธ์สินค้า หรือ บริการของกลุ่มบริษัทในเครือ

5.6 ผลกระทบทางสังคมของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย หมายถึง ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย ที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานของตัวหนังสือพิมพ์และผู้อ่าน รวมถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อสังคม

5.7 หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ ในการวิจัยนี้ หมายถึง หนังสือพิมพ์เว็บไซต์ที่ให้ความสำคัญต่อข่าวที่มีผลกระทบต่อสังคม ลักษณะเนื้อหาค่อนข้างหนัก (Hard News) ได้แก่ ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ และข่าวต่างประเทศ ในการวิจัยนี้หมายถึง หนังสือพิมพ์มิตติชนออนไลน์

5.8 หนังสือพิมพ์คุณภาพและปริมาณที่เน้นข่าวทั่วไป ในการวิจัยนี้ หมายถึง หนังสือพิมพ์เว็บไซต์ ที่มีการนำเสนอเนื้อหาสาระข่าวซึ่งมุ่งเน้นเสนอข่าวที่เร้าอารมณ์ (Sensational) ได้แก่ ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ในการวิจัยนี้หมายถึงหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์

5.9 หนังสือพิมพ์ข่าวเศรษฐกิจ (Business Newspaper) ในการวิจัยนี้ หมายถึง หนังสือพิมพ์เว็บไซต์ ที่เน้นกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายที่เป็นนักธุรกิจเป็นหลัก เน้นนำเสนอข่าวหนัก ได้แก่ ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง ส่วนข่าวเบาจะเป็นส่วนเสริมให้กับผู้อ่านเท่านั้น ในการวิจัยนี้หมายถึง เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์

5.10 เว็บมาสเตอร์ หมายถึง ผู้ดูแล และกำหนดนโยบายของเว็บด้านเนื้อหาและคัดกรองข่าวสารก่อนนำเสนอ ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลความเป็นไปตลอดจนดูแลความเรียบร้อยให้เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ ในการจัดหาและบริการ การจัดการเนื้อหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยในอนาคต

6.2 เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาและการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดทำหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไทยในอนาคต